కథనాదీ-ముగింపు ఆమెదీ

'నీతో ఓ విషయం మాట్లాడాలి. రేపు ఓసారి రారాదూ' అంది సావేరి. తిరుగులేని ఆయుధం అది. స్త్రీ మాట్లాడాలి రమ్మంటే రాననే పురుషుడెవరూ నాకు కనిపించలేదు. ఎంత బెట్టుసరిచేసేవాడైనా ఏ స్త్రీ అయినా అలా వొచ్చి పిలిస్తే వెళ్ళకుండా వుండడు. ఆ విషయం స్త్రీకి బాగా తెలుసు. పురుషుడ్ని తన దగ్గరికి రప్పించుకోవాలనుకుంటే స్త్రీ ఉపయోగించే ఆయుధాల్లో యిదొకటి.

ఇదే ఆయుధాన్ని ఏ పురుషుడన్నా స్త్రీ మీద ప్రయోగించాడనుకోండి. 'ఏమిటావిషయం! ఇక్కడ చెప్పగూడదేమిటి? పోనీలే, అంత పరమరహస్యమైతే అది నీ దగ్గరే అట్టేపెట్టుకో, నా కంత తీరిక లేదుబాబూ' అంటూ తీసి పారేస్తుంది. ఆయనే తన దగ్గరకివొచ్చి మరీ ఆ విషయం చెప్తాడని ఆమెకు తెలుసు. అందుకే ఆమెకు బెట్టుసరి. ఆమె బెట్టుసరి చేస్తున్నట్టు పురుషుడు గుర్తించినా అది ఆమెకు అందాన్నే యిచ్చిందిసుమా అని మురిసిపోతాడు. ఆమెను తను పిలిచిన విషయం మర్చిపోయి, తనే ఆమె దగ్గరకి వెళ్తాడు.

సావేరి ఎందుకు రమ్మందో నాకు తెలుసు. చూచాయగా అంతకుముందే విన్నాను. దశవతారాన్ని ప్రేమిస్తోందట. బహుశా ఈ విషయంలో నా సలహాను కోరడానికే అయివుండొచ్చు. నిజానికి ఇలాంటి వాటిలో సలహాలివ్వడం అంత మంచిదికాదు. ఒకవేళ ఇచ్చినా ఇవ్వనట్టే మర్చిపోవడం అవసరం.

ఏ వ్యక్తయినా పనిగట్టుకొని నీ దగ్గరకొచ్చి తన ప్రేమ కథంతా చెప్పుకుని నీ సలహా అడిగితే నువ్వెంతో మురిసిపోయి. నిన్నంతగా గౌరవించేస్తున్నాడనుకొని సంబరపడిపోతావు. కాని, నువ్వొట్టి అమాయకుడివిసుమా. నీ సలహాని అతను పక్క జేబులో పెట్టుకుని తొడుక్కున్న బట్టల్ని విప్పే వరకూ అలాగే వుంచుకుని తిరుగుతూ, జ్ఞాపకం వొచ్చినప్పుడు ఓ మారు

పైకితీసుకుని చూస్తూ, మళ్ళీ జేబులో పెట్టుకుని, మళ్ళీ తీసి, మళ్ళీ పెట్టి-అలా అది మడతలుపడి చిరిగి శిథిలావస్థ చేరుకుంటే విసుగేసి ఎప్పుడో నిర్దయగా తీసి అవతల రోడ్డుమీద పదిమందీ వొచ్చిపోయే నేలమీదకు నిర్లక్ష్యంగా విసి రేస్తాడు. అందుకే యితరుల ప్రేమ విషయంలో నువ్వు సలహా ఇచ్చేప్పుడు దానం చేస్తున్నట్టు సంతోషపడిపోక, పారేసుకుంటున్నట్టు దిగులుపడు.

నేనుకూడా ఇంతవరకూ యిలాంటి విషయాల్లో ఎవరికీ సలహాలు ఇవ్వ లేదు. ఒకవేళ సావేరి పిలిచినా నాకేం తెలీదని చెప్పి తప్పించుకోవాలను కున్నాను.

సావేరి రమ్మన్నదని కాకపోయినా చుట్టపు చూపుగానన్నా వాళ్ళింటికి వెళ్ళకపోతే బావుండదని మర్నాడు వెళ్ళాను.

'నువ్వు వస్తావోరావోనని సాయంకాలంపూట నేనే ఓసారి వచ్చిపోదా మనుకున్నాను. నువ్వేవచ్చావు. యింకా నీకు నా మీద గౌరవం వుందన్న మాట' అంది సావేరి.

ఆ గౌరవం ప్రస్తావన ఆమె ఎందుకు ఎత్తవలసి వచ్చిందో ఆ విష యం ఆమెకూ, నాకూ మాత్రమే తెలుసు.

'పెళ్ళికి నువ్వొస్తావని మా తమ్ముడు చెప్పాడు. అసలు, వేణుగోపాలం గారికి అల్లుడ్ని వెతికి పెట్టిందికూడా నువ్వేనటగా. ఈ పెళ్ళికి తప్పకుండా నువ్వొస్తావనే అనుకున్నాను. ఈ విషయం తెలిసాక నిజంగా నాకు ప్రాణం లేచొచ్చిందనుకో!' అంది సావేరి.

ఇంతకు ముందయితే ఈ మాటలకి నేను చాలా అర్థాల్ని కల్పించుకుని వుండేవాడిని. ఒకసారి సావేరే అవన్నీ సరికావని చెరిపేసింది. చిన్నప్పుడు పద్యాలకు ప్రతి పదార్థం రాయాల్సివొచ్చినప్పుడూ ఇంతే. నాకు సరిగా చేత నయ్యేది కాదు. మూడొంతులు తప్పులే రాసేవాడిని. సావేరి నా నోట్సు తీసు కుని తప్పుల్ని కొట్టిపారేసి సరైన అర్థాల్ని రాసిచ్చేది. అందుకే ఆమెకు ప్రతి సారి పరీక్షల్లో తెలుగులో ఫస్టుమార్కో సెకండ్‌మార్కో వస్తుండేది.

'భావనగర్ బాగానే వుంటుందటగా, ఎప్పుడైనా వస్తే ఆతిథ్యం యిస్తావా?' అంది.

ఏమిటో! మరీ కాలక్షేపం మాటలివి. ఆమె రానూరాదు. వస్తే నేను ఆతిథ్యం ఇవ్వకుండా వుండనూ వుండలేను.

నే నేమీ మాటాడలేదని కాబోలు తిరిగి 'అబద్ధంకాదు. నిజంకానే వద్దా మనుకుంటున్నాను. నిన్ను పిలిచిందికూడా అందుకే' అంది.

'అలాగే. తప్పకుండా రా నాకైతే వంటరాదు, నువ్వే చేసిపెట్టాలి మరి' అన్నాను.

చాలా సేపు సావేరి మౌనంగా వుండిపోయి ఓసారి అటూ ఇటూ చూసి మెల్లగా 'నీతో ఓ ముఖ్యమైన పనిపడింది, చేసిపెడ్తావా?' అంది.

నేను వూహించింది అబద్ధంకాలేదు. ఇంత రహస్యం కళ్ళల్లోనూ, కంఠంలోనూ ఎందుకో నాకు తెలుసు. ఈ తెరవెనుక హృదయాన్ని చదవ గలను. తన ప్రేమ విషయం చెప్పకుని నా సలహా యేమిటో అడగడానికే అయివుంటుంది.

ప్రేమించడం తప్పేమీకాదు. ప్రేమ జీవితాన్ని అర్థవంతం చేస్తుంది, చైతన్యమయం చేస్తుంది. ప్రేమ అక్కర్లేని మనిషెవరు? ఆ మధ్య పత్రికల్లో చదివాను, అక్కడెక్కడో ప్రేమ నిషిద్ధమట. ప్రేమ వల్ల పారిశ్రామికోత్పత్తిలో మాంద్యం యేర్పడుతుందట. కాని, ప్రేమలేందే జాలిలేదు. అది మనసును వెన్నలా మెత్తబరుస్తుంది. మనసు మృదువుగా వుంటేనే బాధా, శ్రమా అర్థమౌతాయి. బాధితుల యెడ సానుభూతీ, జాలీ కలుగుతాయి. వాళ్ళ కన్నీళ్ళను తుడవడానికి చెయ్యి అందివ్వమంటుంది ప్రేమ. చుట్టూ నిక్షిప్తమైవున్న అందాన్ని గుర్తింపచేస్తుంది. దానివల్ల మన సుకు ఉల్లాసం కలుగుతుంది. శ్రమను మరిచిపోయే మానసిక బలం చేకూరు తుంది. ఉత్తేజం కలుగుతుంది. రెట్టింపు ఉత్సాహంతో యే పనైనా చేపట్ట వచ్చు. అలాంటప్పుడు పారిశ్రామిక ఉత్పత్తులు కుంటుపడతాయన్న వాదానికి తావులేదు. ప్రేమించలేని మనసు హత్యచెయ్యడానిక్కూడా జంకదు. జాలీ, కరుణా లేనప్పుడు, చిత్తశాంతీ, మనోల్లాసమూ లేనప్పుడు, సౌందర్యా రాధనా, రసదృష్టీ లేనప్పుడు కోపమూ, అసహ్యమూ, అసహనమూ వచ్చి చేర తాయి. కోపం, అసహ్యం, అసహనం ఉన్నచోట అశాంతి ప్రబలుతుంది. దారుణాలు జరుగుతాయి. హత్యలు జరుగుతాయి. అశాంతీ, భయం వ్యాపించిన

చోట ఉత్పత్తి సక్రమంగా సాగదు. పారిశ్రామికోత్పత్తిలో మాంద్యం యేర్పడుతుంది. కనుక, ఈ వాదన అర్ధరహితమైనది.

'అంతసేపు ఆలోచిస్తున్నావేమిటి? చేసిపెట్టడం యిష్టంలేదా?' అంది సావేరి.

ఆమె చెప్పే సంగతేమిటో తెలుస్తూనేవున్నా ఆమె నోటిమీదుగానే విందామని అసలు విషయమేమిటో చెప్పమన్నాను.

'మీ వూరు వస్తాను. కొంతకాలంపాటు వుండనిస్తావా?' అంది.

ఇదా ఆమె చెప్పదలచినది! ఈ మాత్రందానికి యేదో పెద్ద రహస్యం చెప్తున్నట్లు ప్రవర్తించిందేం!

'ఏం, మాట్లాడవేం. నేనువస్తే ఆ మాత్రం వుండనివ్వవా?'

'లంకంత పోర్షను, హాయిగా వుండొచ్చు. ఇంతకీ నువ్వు నిజంగా వస్తావా?' అన్నాను అనుమానాన్ని ప్రకటిస్తూ.

ఆమె వింతగా మాట్లాడడం ఆశ్చర్యంగావుంది. ఏమిటో, నాకు యిప్పటికీ సావేరి అర్థంకాదు. అయినా యితరులు మనకి అర్థంకాలేదనుకోవడం పొరపాటే, చాలాసార్లు మనకి మనమే అర్థంకాము కదా!

'చూసేవా! నా మాటల్ని యేమాత్రం నమ్మలేక పోతున్నావు. అంత నమ్మలేని దాన్నయిపోయానానేను' అంది. ఆమె కళ్ళచుట్టూ తడి, ఆమె కంఠం చుట్టూ దుఃఖం అంటుకుంది.

ఇదిగో! ఇలాంటి కంఠంతోనే ఆమె జయించుకొస్తోంది. ఇంట్లో సవతి తల్లి. అందుకే ఆమెకు కన్నీళ్లూ, దుఃఖంతో తడిసిపోయిన కంఠమూ సర్వసాధారణమైపోయాయి. ఒకసారి నన్నుకూడా ఇలాంటి కంఠంతోనే జయించింది. జీవితంలో నేను ఎప్పుడూ యే విషయంలోనూ పరాజయం పొందలేదు- అదిగో అదొక్కటే. తట్టుకోలేక గిలగిల్లాడాను. ఒడ్డున నిలుచుని బయట పడేసిన చేపను చూసినట్టు సరదాగా చూస్తుంటే నేనే ఆమె ఎదుటనుంచి తప్పించుకుని దూరంగా వెళ్ళిపోయాను.

సావేరి యేదో చెప్పబోయి ఆగిపోయింది. ఇటువైపు అడుగుల శబ్దం వినిపిస్తే పక్కకు తిరిగాను. సావేరి సవతి తల్లి. గుర్తుపట్టి పలకరించింది.

''అందరికీ పెళ్ళిళ్లు చేయిస్తున్నావుగాని నువ్వెప్పుడు చేసుకుంటావోయ్'' అంది. ఆమెకు నేనంటే మొదటినించీ అభిమానమే. బహుశా యీ అభిమానంవల్లనే గాబోలు సావేరి నాకు దగ్గరగా రాలేకపోయింది.

ఆమె అవీఇవీ మాటాడి లోపలికి వెళ్ళిపోతూ ''ఆ వేణుగోపాలం గారంత చేయలేకపోయానటయ్యా నేను'' అని ఓ విసురు విసిరింది.

నిజమే. అంతకన్నా దగ్గరి బంధువే మరి. కాని, వేణుగోపాలం గారికి సహాయం చేసినట్టు నేను యీమెకి సహాయం చేయగలనా? అంత నిస్స్వార్థ పరుడ్ని కాను. సావేరి ఒకసారి యేదో విషయంలో అననే అంది-నీలోనూ స్వార్థం వుంది, లేకపోతే నువ్విలా మాట్లాడి వుండవు- అని. ఔను. అప్పుడు నేను స్వార్థపరుడ్నే. అప్పుడే కాదు యిప్పుడు కూడా.

''ఏమిటి! యేదో దీర్ఘాలోచనలో పడ్డట్టున్నావ్. చెప్పవేం మీ వూరు వచ్చేదా?'' అంది సావేరి.

ఆమె సరదాకి అడగడంలేదని, సీరియస్‌గానే అడుగుతోందని అర్థమైంది.''

''ఈ మాత్రం దానికి నన్ను అడగాలా. అడగక్కరలేకుండా తిన్నగానే రావొచ్చు నువ్వు. ఆ మాత్రం చనువు నీకులేదూ?''

"ఉందనుకో, అయినా అడగడం మంచిదికదూ. అనవసరంగా నిన్ను ఇబ్బంది పెట్టడం అవుతుందేమోనని అడిగాను. ఇంతకీ నేను రావడంవల్ల నీకు యేమైనా యిబ్బంది కలుగుతుందా?"

"అలాంటిదేమీ లేదు"

"మరి ఎవరైనా నన్ను గురించి అడిగితేనో?"

అవును! ఎవరైనా అడిగితే? ...ఆలోచిస్తున్నాను.

"సరేలే. నువ్వేం చెప్పకున్నా సరే, నాకు మాత్రం కొంతకాలం ఆశ్రయం యియ్యి" అంది సావేరి.

కాలేజీనించి సావేరి తమ్ముడు వచ్చాడు. సావేరి అక్కడ్నించి లేచి వెళ్ళిపోయింది. వాళ్ళ తమ్ముడితో మాట్లాడుతున్నానన్నమాటే గాని నా ఆలో

చనలన్నీ సావేరినిగురించే. దశావతారాన్ని గురించి చూచాయగానన్నా యేమీ చెప్పలేదేం ? విలన్‌ని చూసినట్టు ఎందుకలా చూడాలి నన్ను ?

ఎంతసేపున్నా సావేరి తమ్ముడు కదల్లేదు. వెళ్ళిపోదామని లేచాను. వాళ్ళమ్మతోకూడా చెప్పి బయలుదేరబోతుండగా సావేరి వచ్చి "నేను చెప్పిన సంగతి మర్చిపోవుకదూ, వెళ్ళింతర్వాత ఆ ఉద్యోగం గురించి గట్టిగా ప్రయత్నించు. అప్లికేషన్ పెట్టమంటే తర్వాత పెడ్తాను. ఉత్తరం రాయి, ఇదిగో అడ్రసు" అని ఓ కాగితం యిచ్చింది.

నేనింకా ఆశ్చర్యంనుంచి తేరుకోకుండానే అక్కడ్నించి వెళ్ళిపోయింది.

అడ్రసు యివ్వడమేమిటి, తెలీనట్టు! కాగితం విప్పాను. అడ్రసు మాత్రంకాదు! మడిచి జేబులో పెట్టుకునిహడావిడిగా వీధిలోకి వచ్చాను. వీధి చాలా పొడుగ్గావుంది. ఉత్తరం చదవడానికి వీలుండదు. సావేరితల్లికో, తమ్ముడికో కనిపించొచ్చు. ఆ కాగితం యిస్తున్నప్పుడు వాళ్ళు అక్కడే వున్నారు.

కాగితంలో యేముందో తెలుసుకోవాలని ఆత్రుతగా వుంది. ఎప్పుడో సావేరి అంది - నేను స్వార్థపరుడ్నని. అవును. ఆ స్వార్థం నాలో ఉన్నట్టు ఇప్పుడు స్పష్టంగా తెలుస్తోంది. అందుకే అర్థంలేని యీ పిచ్చి ఆనందం.

ఎదురుగా రిక్షా వస్తోంటే బేరం చెయ్యకుండానే ఎక్కి కూచున్నాను. కాగితం తీశాను.

"ఇంట్లో చాలా విషయాలు చెప్పడం కుదరలేదు. చిన్న పని చేసిపెట్టు. నువ్వు ఉద్యోగం చేస్తున్నచోటే ఓ టైపిస్టుపోస్టు వుందనీ, అప్లికేషన్ పెట్టమనీ నా పేర ఓ ఉత్తరం రాయి. అది చూసుకుని సర్టిఫికెట్లన్నీ నీకు పంపిస్తాను. వారంరోజుల తర్వాత ఉద్యోగం వచ్చిందనీ, వెంటనే వచ్చి చేరమనీ టెలిగ్రాం యివ్వు. బయలుదేరి వస్తాను. నీతో చెప్పాల్సిన విశేషాలు చాలా వున్నాయి."

ఆ ఉరకలూ పరుగులూ యిప్పుడులేవు. పాలపొంగులాగ అయిపోయింది. ఇన్ని నీళ్ళు చిలకరించిందీ వుత్తరం. స్వార్థం కళ్ళల్లో దుమ్ములాగ యీ నీళ్ళు.

"కుడివైపా ఎడంవైపా బాబూ ?"

"కుడిలేదూ ఎడమాలేదూ. ఆపెయ్" దిగిపోయి చిల్లర డబ్బులు చేతిలో పెట్టి బయలుదేరాను. చికాగ్గాఉంది. ఇంటికొస్తే సావేరి కనీసం కాఫీనీళ్ళన్నా యివ్వలేదుకదా.

హోటల్‌కి వెళ్ళాను. వెధవ కాఫీ, పాతిక పైసల కాఫీయేనా యిది. వట్టి నీళ్ళకాఫీ. సర్వర్‌ని కసురుకుని వీధిలోకొచ్చాను. ఇంత దుమ్ము కళ్ళల్లో కొట్టి వెళ్ళింది ఓ లారీ. ఛీఛీ, యేంరోడ్లో. నడవడానికి కూడా వీల్లేదు. దగ్గర్లో పార్కు వుంటే వెళ్ళి కూచున్నాను. చల్లగా ఉంది. మైక్‌లోంచి వెండితీగను జలతారు పోగులాగ సాగదీస్తున్నట్టు అసావేరిలో సన్నగా వైలిన్ సంగీతం వస్తోంది.

సావేరి ప్రవర్తన యేమిటో విచిత్రంగా ఉంది. దశావతారం నుంచి దూరంగా ఎందుకు పారిపోతున్నట్టు? సావేరి తనను ప్రేమిస్తున్నదని దశావతారం ఎవరితోనో చెప్పినమాట నిజంకాదా? అది కేవలం స్వోత్కర్షే నేమో. తన గొప్పతనాన్ని చాటుకుందుకు యీ అబద్ధాన్ని ఓ అలంకారంగా తగిలించుకున్నాడేమో. ఒకవేళ ఆమె అతన్ని ప్రేమించినా ప్రేమించి ఉండొచ్చు. ప్రేమ ఉప్పులాంటిది. అది విడిగా ఎందుకూ పనికిరాకపోవచ్చు. కాని అది లేందే జీవితానికి రుచేలేదు. చిన్నప్పటినించీ సావేరి జీవితం నిస్సారం గానే గడిచింది. దశావతారాన్ని ప్రేమించివుంటే అందులో వింతేమీలేదు. వింతగా అనిపించే విషయం ఒకటే. ఆమె ప్రేమించే హృదయాన్నే కోరుతూ వుంటే, అంతకుముందు అలాంటి హృదయాన్ని ఎందుకు తిరస్కరించింది? దశావతారమంటే అంత ప్రత్యేకమైన అభిమానం ఉన్నప్పుడు యిప్పుడిలా పారిపోవడం దేనికి?

దశావతారమే ఆమెను తిరస్కరించి ఉండొచ్చు. అవును. ఆమె కళ్ళల్లో గిలగిలా కొట్టుకుంటున్న చూపులూ, ఆమె ముఖంలో ఎగిరిపడుతోన్న బాధా, రెపరెపలాడుతోన్న ఆందోళనా, మాసికలుపడ్డ మసిగుడ్డలాటి ఉత్సాహం— యివన్నీ ఆ సంగతే చెప్తున్నాయి. వెనక యిలాంటి స్థితిలోనే నేనూవుండి యిలాగే పారిపోయానుకదా.

సావేరిమీద జాలేసింది. పాపం! ఎప్పుడూ ఆమె జీవితం సవ్యంగా గడవలేదు. అన్నీ వంకర గీతలే.

చీకటి పడేవరకూ పార్కులోనే కూచుని యింటికి వెళ్ళాను. భోంచేసి పడుకునేముందు ఎంత వొద్దనుకున్నా గతం గుర్తుకొచ్చింది.

మర్నాడే వెళ్ళిపోయాను. వెళ్ళేముందు సావేరిని కలుద్దామనుకున్నాను గాని అంతకుముందే అప్పగింతలన్నీ అయిపోయాయికదా, యింకెందుకు లెమ్మని కలవలేదు. ఊరు వెళ్ళాంతర్వాత ఆమె కోరినట్టే ఉత్తరం రాశాను. ఏవేవో ట్రూ కాపీలూ, ఓ అప్లికేషనూ పంపించింది. ఆ తర్వాత ఓ టెలిగ్రాం ఇచ్చి, ఉత్తరం రాస్తే రాసిన వారంరోజులకు పెట్టేబేడాతోసహా ఊళ్ళో దిగింది. మరో విశేషం—కూడా వాళ్ళమ్మమ్మను వెంటబెట్టుకుని మరీ వచ్చింది!

"తోడుగా వుంటుందనీ ఏలూరు వెళ్ళి ఆమెను వెంటబెట్టుకొచ్చాను" అంది.

ఆమె సావేరి స్వంత అమ్మమ్మ. కూతురు పోయాక మనవరాలుని తీసుకుపోవాలనుకుందిగాని అల్లుడు పడనిచ్చాడుకాదు. ఎప్పుడైనావచ్చి మనవరాలుని చూసి వెళ్తుంటుంది. మనవరాలంటే ఆమెకు మా చెడ్డ అభిమానం.

సావేరి వచ్చేంతవరకూ నాకు అనుమానమే—నిజంగా వస్తుందా అని. నిజంగానే వచ్చింది. నెలలతరబడి ఉండిపోయేదానిలాగ పెద్ద ఆర్భాటంతోనే వచ్చింది. లేకపోతే యింతదూరం రావడం నాలుగైదు రోజులువుండి వెళ్ళిపోవడానికా. ఆమె ఇక వెళ్ళలేదు. ఆమెచుట్టూ ఓ గోడ_మంచితనంతో ఎత్తుగా ఓ గోడ కట్టేసి దిగ్బంధనం చేసేస్తాను. ఆమె ఇక్కడే వుండిపోతుంది. ఈ జీవన ప్రాంగణం నించి ఆమె ఇక కదిలి వెళ్ళలేదు. వెళ్ళదు.

మనసంతా అర్థంపర్థంలేని ఆరాటంగా వుంది. బయటికి చెప్పుకోలేని పిచ్చి ఆనందంగా వుంది.

సావేరి యింట్లో అడుగు పెట్టింతర్వాత ఇంటికళే మారిపోయింది. బ్రహ్మచారి కొంప బొట్టులేని ఆడదిలాటిదే. ఎన్ని డ్యూకో పెయింట్లు వేస్తే మాత్రం యే మూలో కాస్తంత పసుపూ, మరి కాస్తంత కుంకుమా లేకపోతే వెలితిగానే వుంటుంది.

ముసిలావిడ వంట ప్రారంభిస్తానంది. సామాన్లేవీ లేవు. రెండు రోజులు హోటలు తిండే గతయ్యింది. మూడో రోజున నా కూడా బజారుకు వచ్చి

కావలసిన సామాన్లూ, వెచ్చాలూ కొంది సావేరి. డబ్బులు నన్ను ఇవ్వనియ్య లేదు. "నా దగ్గర డబ్బు ఎక్కువేంలేదు. కానీ వున్నంతవరకూ నన్ను ఖర్చు పెట్టనియ్యి. ముందు ముందు అవసరంవస్తే నువ్వే యివ్వాల్సి వుంటుందిలే" అంది.

వాళ్ళు వచ్చిన నాలుగోరోజున—ఆదివారం—ఇంట్లోనే వున్నాను. మధ్యాహ్నం భోజనాలయ్యాక వాళ్ళ అమ్మమ్మ నిద్రపోయింది.

"ఆదివారంపూట నిద్రపోయే వాడివేమో, నేనువచ్చి నీ అలవాట్లన్నీ మార్చేస్తున్నానుకదూ. నావల్ల నువ్వు ఇబ్బంది పడాల్సివస్తోంది" అంటూ నా గదిలోకి వచ్చి కూర్చుంది సావేరి.

"నేను రావడంవల్ల నీకు యిబ్బందే. నా గురించి ఆ మాత్రం ఇబ్బంది పడేవాళ్ళు నువ్వుగాక నాకింకెవరున్నారు. అందుకనే నీ దగ్గరకొచ్చాను" అంది తిరిగి.

"నేనేం ఇబ్బంది పడ్డంలేదు. పైపెచ్చు నువ్వొచ్చినందువల్ల నాకెంత సంతోషంగావుందో తెలుసా. నిజంగా ఓ పండుగలాగే వుంది."

సావేరి యేమీ మాట్లాడలేదు. ఓ నిట్టూర్పు మాత్రం విడిచిపెట్టి గొణుక్కుంటున్నట్టు "నీ మంచితనాన్ని నేను నా స్వార్థానికి వుపయోగించుకుంటున్నానేమో. కాని యేం చెయ్యను మరి, మరో గత్యంతరం లేదు నాకు" అంది.

సావేరి చాలా అర్థవంతంగా మాట్లాడుతుంది. ఆమె మాటలూ, ఆమె ప్రవర్తనా తేలిగ్గా నాకు అర్థంకావు. క్లిష్టాన్వయాలూ, కఠిన సమాసాలూ నిండిన ఏ సంస్కృత పదాల తెలుగు పద్యంలాగానో అనుపిస్తుంది సావేరి.

మొదటి నుంచీ ఈ అర్థాలూ, ఈ తాత్పర్యాలూ నాకు వంటపట్టలేదు.

సావేరి నన్ను మంచివాడ్నని మెచ్చుకున్నందుకు కాస్త గర్వంగావుంది. నిజానికి తననుతాను ప్రేమించుకోవడంకన్న, మెచ్చుకోవడంకన్న ఇతరులు తనను ప్రేమించాలనీ, మెచ్చుకోవాలనీ కోరుకుంటాడు మనిషి. ఎందుకంటే తననుతాను ఎలాగూ గౌరవించుకోలేడు. కారణం—తనలోని లోపాలూ, బలహీనతలూ అన్నీ అతనికి తెలుసుగనక.

"నేను ఎందుకొచ్చానో ఈపాటికి నీకు అర్థమయ్యే వుంటుందనుకుంటాను. యేమిటో, తెలిసుండికూడా అప్పుడప్పుడు కొన్నికొన్ని పొరపాట్లు చేస్తూవుంటాం. ఆ పొరపాట్లే ఒక్కొక్కసారి పీకలమీదకొచ్చి కూర్చుంటాయి. అలాంటి పరిస్థితుల్లోనే చిక్కుకొని ఇక్కడికి వచ్చాను...." సావేరి మధ్యలోనే ఆపి నావేపు చూసింది. నేను వినడంచూసి—

"వెనక ఒకసారి నీతో చెప్పానేమో కూడా—దశావతారం, నేనూ పెళ్ళి చేసుకోవాలనుకుంటున్నామని. పెళ్ళికి ఎప్పటికప్పుడు యేవో అవాంతరాలు వొచ్చిపడుతూనే వున్నాయి. ఈ మధ్యనే అతను మాస్కమ్యూనికేషన్ ట్రైనింగ్‌కని ఢిల్లీ వెళ్ళాడు. నాకేమో యేమీ తోచకుండావుంది. నా కడుపులో నలుసు కదులుతోంది. మూడోనెల. ఈ విషయం తెలిసాక రోజుకో వుత్తరం చొప్పున అరడజను వుత్తరాలు రాశాను. ట్రయినింగ్ అయ్యేవరకూ ఎలాగో అలాగ గడిపేస్తే తనువచ్చి అన్నీ చక్కబరుస్తానన్నాడు. వీలయితే అబార్షన్‌కి ప్రయత్నించమన్నాడు. నాకు చాలా కోపం వచ్చింది. యే గత్యంతరమూ లేకపోతే ఆ పనే చేసేదాన్నేమో మరి. ఇంతలో దేముడిలాగ నువ్వు అటొచ్చావు....?"

దీని ప్రభావం నామీద ఎక్కువగానే పడింది. ఆమె ఆ తర్వాత యేం చెప్పినదీ సరిగా వినిపించుకోలేకపోయాను. బాధా? యేమో .... చెప్పలేను. మనసంతా ఆరాటంగా, అశాంతిగా, తీరిగ్గా వినే ఓపిక కోల్పోయి చికాకు చికాకుగా వుంది.

"నిద్రొస్తున్నట్టుంది గాబోలు నీకు. పోనీ పక్కవేసేదా పడుకుందువు గాని."

"ఒద్దు, నేను వేసుకుంటాలే"

"ఏం, నేనువేస్తే నచ్చదా?"

"ఇంతకాలమూ నాకు మరొకరి సాయం కావలసి వచ్చిందా, నా పని నేను చేసుకోలేదూ."

సావేరి బాధపడినట్టుంది. "నీ ఇంట్లోవుంటూ నీ తిండితింటూ ఆ మాత్రం నీ కిందచేస్తే తప్పా. గతిలేక నీ దగ్గరకి వచ్చాననేకదా ఇలా మాట్లాడు

తున్నావు" ఎక్కిళ్ళొచ్చేసి, కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగి చూస్తూండగానే యేడ్చేస్తోంది. బయటికి గట్టిగా ఏడవలేక తనలో తనే కుళ్ళిపోతున్నట్టు ఎక్కిళ్ళుపడుతూ, కొంగు నోటికి అడ్డం పెట్టుకుని మనసునిండా బరువుగా అల్లుకున్న దుఃఖం కరిగి కన్నీళ్ళు కారిపోయేవరకూ ఏడుస్తూనే వుండిపోయింది.

ఇంతకీ నేనేమన్నానని ఈ యేడుపు? ఆమెను బాధపెట్టాలన్న ఆలోచన నాకు యే కోశానాలేదు. ఇలా ప్రతి చిన్న విషయాన్నీ తనకు అన్వయించుకుని ఆమె బాధపడడమేమిటి! అయినా ఆమెను నేనెందుకు యేడ్పిస్తాను. ఇంత కాలంగా బయటికి వ్యక్తంచేయలేక లోలోపలే బంధించేసుకున్న దుఃఖాన్ని ఇప్పుడు అవకాశం వచ్చిందని నా యెదుట పడేస్తోందికాని మరేంలేదు. ఆమెకు కావలసింది ఓదార్పు.

ఓదార్చడం నాకు చేతకాదు. యేడ్చేవాళ్ళని చూస్తే నా కంఠం కూడా దుఃఖంతో తడిసిపోతుంది. కంఠంలో జీరపలికి మధ్యలో ఆగిపోతుంది. అందుకని సావేరి ఏడుస్తోంటే నేనేమీ మాట్లాడలేక పోయాను.

అవతల నడవాలో ముసలావిడ దగ్గిన శబ్దం విని కళ్ళు తుడుచుకుని లేచి వెళ్ళిపోయింది సావేరి.

సావేరి రావడం ఓ చిన్న సమస్యే అయ్యిందినాకు. ఇంటివాళ్ళు వూళ్ళో మరోచోట వుంటున్నారు గనక వాళ్ళ బాధ తప్పింది. చుట్టుపట్ల వాళ్ళతో పరిచయం లేదు. ఇంట్లో ఆడాళ్ళుంటూవుంటే భాష వొచ్చినా రాకపోయినా పరిచయాలు పెరిగేవి. ఆఫీసులో మాత్రం ఇద్దరు ముగ్గురు కలీగ్స్ అడిగారు.

"చుట్టం" అన్నాను.

"అంటే? అన్నారు.

"అంటే చాలావుంది. చెప్తాలెండి" అన్నాను.

పకోడి పొట్లంలాగ పనిచేసిందది. పొట్లంచూసి వెంటబడి తిరిగిన కుక్కల్లాగ చుట్టూ తిరిగారు. కసికొద్దీ చాలాసార్లు చుట్టూ తిప్పుకున్నాను.

ఇటాలియన్ స్పై పిక్చర్లు ఎగబడిచూసే ఆ మనుషుల కుతూహలం, చేతులు కట్టుకుని కూచోలేకపోయింది! ఎలాంటి చుట్టమో తెలుసుకోవాలన్న కుతూహలం పురుగుని దొలిచినట్టు దొలిచిందేమో రెండు మూడుసార్లు యింటి కొచ్చారు.

పెళ్ళికాని హిందూస్త్రీని గుర్తుపట్టడం చాలా తేలికేకదా. ధైర్యం వుంటే మెడనీ, లేనప్పుడు బుద్ధిమంతుడిలాగ పాదాల్నీ చూసేస్తే సరి.

వచ్చినవాళ్ళు పాదాల్నే చూసి గర్వంగా వెళ్ళిపోయారు. జూనియర్ సైంటిస్టులు వాళ్ళు. నిజంగా వాళ్ళు గొప్ప పరిశోధకులే. దేశానికి అవసరమైన ఓ గొప్ప సత్యాన్ని కనుగొన్నారు కదా మరి. కాదని ఎలా అనగలం ?

సావేరి కూడా బైటికి రావడానికి అంతగా యిష్టపడేదికాదు. వచ్చిన కొత్తలోనే ఓ సెలవు రోజున ముసలావిడ్నీ, సావేరినీ గాంధీ స్మారకమందిర్‌కు తీసుకెళ్ళాను. మరో రోజు సాయంకాలం గట్టిగా పట్టుబడితే 'బోర్తలాబ్'కు వచ్చారు. ఊరంతటికీ మంచి నీటిని సరఫరాచేసే చెరువది. చెరువు పక్కనే పెద్ద తోటని పెంచి పిక్నిక్‌స్పాట్‌గా డెవలప్ చేశారు.

తోటలో వున్నంతసేపూ మనసేం బావుండలేదు బయలుదేరినప్పుడున్న ఉత్సాహం, తీరా అక్కడికి వెళ్ళాక లేదు. గులాబీ మొక్క పక్కనించి వెళ్తోంటే ఓ ముల్లు గీరుకుపోయింది. గడ్డిలో కూచుందామని చెప్పులు తీసి గట్టుదిగి రాబోతూంటే పల్లేరుకాయ గుచ్చుకుంది. ఎక్కువసేపు తోటలో వుండలేకపోయాను. సావేరి కూడా చల్లగాలి పడదంటే తొందరగానే తిరిగి వచ్చేశాం.

ఆ తరువాత ఎప్పుడూ సావేరిని నాకూడా రమ్మనమని అడగలేదు. ఎక్కడికెళ్ళినా యేవో జ్ఞాపకాలతో మనసుకే ముళ్ళు గుచ్చుకుంటున్నాయి. ఒకసారి సావేరే సినిమాకు వెళ్దామని అంది. ఫస్ట్‌కు జీతం అందుకుని ఇంట్లోకి కావలసిన సరుకులు కొందామని సావేరిని వెంటబెట్టుకుని బజారుకి వెళ్ళినప్పుడు తోవలో సినిమాహాలుని చూసి అంది "సినిమా చూసి చాలాకాలమైంది, మంచి సినిమా ఏదన్నావుంటే రేపు వెళ్దాం" అని.

మర్నాడు ముసలావిడ్ని రమ్మంటే "హిందీ సినిమా నాకేం అర్థమౌతుంది, మీ రెళ్ళండి" అంది. ఇద్దరమూ ఫస్ట్‌షోకు వెళ్ళాం. సినిమా చాలా బావుంది. ఓ బండివాడిని ప్రేమించి, ఆ విషయం గట్టిగా హృదయానికి నచ్చజెప్పుకునే ఆత్మస్థైర్యంలేక దూరంగా వెళ్ళిపోయిన ఓ నర్తకి కథ. సావేరికి కూడా బాగా నచ్చినట్టుంది, చూస్తున్నంతసేపూ సినిమాలోనే లీనమైపోయింది.

సినిమా విడిచిపెట్టాక టాంగాలో వద్దామంటే, ఉన్న అయిదారు టాంగాలూ జనాన్ని ఎక్కించుకుని వెళ్ళిపోతున్నాయ్. ఫర్లాంగు దూరం నడిచి చౌరాస్తాదగ్గరకు వెళ్తే టాంగాలు వుంటాయిగాని ఆమెను అంత రాత్రివేళ నడిపించడం యిష్టంలేదు. ఆటోరిక్షాలో బయలుదేరాం. ఆ అనుభవం కొత్తది. వెచ్చగా కాలుస్తోన్న స్పర్శ. మలుపుల్లో తూలిపడకుండా గట్టిగా పట్టుకున్నప్పుడు వేళ్ళ చివరవరకూ సాగిన కోరికల తీగలు ఆధారాన్ని చుట్టుకుని పాకుతున్నాయ్.

సావేరి మౌనంగా నడుంమీంచి చేతిని తొలిగించేసింది. దగ్గరగా ముడుచుకుని రాయిలా బిగుసుకుపోయి కూచుండిపోయింది.

ఇంటికి వెళ్ళాక ముసలావిడ భోజనం వడ్డించబోతే పడుకోమని చెప్పి తనే వడ్డించింది. తలవంచుకుని తింటున్నాను. వంటింటి తలుపులు దగ్గరగా చేరేసి వచ్చింది. మరోపీట వేసుకుని కూచుని "నీ దగ్గరికి పెద్ద నమ్మకంతో వచ్చాను. నువ్వు అందరిలాంటివాడివి కావనీ, నీ దగ్గర నాకు యే ఆపదా ఉండదనీ నమ్మి వచ్చాను. నా అసహాయస్థితిని అవకాశంగా తీసుకుని నువ్వు కూడా నన్ను అగౌరవపరుస్తావా? పెళ్ళి కాకుండా తల్లినయ్యాననేగా నువ్విలా చిన్నచూపు చూస్తున్నావ్." అప్పటికే ఆమె చెక్కిళ్ళమీదకి కన్నీళ్ళు జారిపోయాయి. ఆమె కంఠం బొంగురుపోయింది.

ఏం మాట్లాడగలను నేను? యేమీ మాట్లాడకుండా మంచితనం పేరు చెప్పి నా నోరు కట్టేసింది. దొంగకు తాళాలగుత్తిచ్చే తెలివి ఆమెది! ఆమె ఎదుటినుంచి ఎంత వేగంగా తప్పించుకుందామా అని సగంతినీ, సగం వదిలేసీ చేతులు కడుక్కోబోతే చూసి, కళ్ళద్దుకుని గబగబా లేచొచ్చి "అదేమిటి! అలా సగంతిని సగం వొదిలేసి లేచిపోతున్నావ్. నీ సంపాదన అంతా మాలాటివాళ్ళకి పెట్టడానికేనా, నీ సౌఖ్యం గురించి ఆలోచించుకోనక్కర్లేదా. వుండు లేచిపోకు. నువ్వు లేస్తే, నామీద ఒట్టే....కూరలన్నీ చల్లారిపోయినట్టున్నాయి, రెండు అప్పడాలు గబగబా వేయిస్తాను. తిందువుగాని" అంది.

ఇదిగో! యిలాంటప్పుడే సావేరి పరాయిదికాదన్న విషయం కొట్టొచ్చినట్టు తెలుస్తుంది. సావేరి పరాయి మనిషికాదు. ఈ అభిమానం పరాయివాళ్ళు

చూపించలేరు. సావేరి పరాయిది కానేకాదు. కాని సావేరి పరాయిదే. ఇది సత్యం సత్యాన్ని అబద్ధంగా ఎలాచూడను? నిజాన్ని అంగీకరించకుండా ఎలా వుండను?

ప్రతి పనిలోనూ సావేరి కల్పించుకుని చేస్తోంటే నాకు భయం వేస్తోంది— ముందుముందు నేను వట్టి బద్ధకస్తుడిగా తయారవుతానేమోనని. రేప్పొద్దున్న సావేరి వెళ్ళిపోతే మరొకరెవరో నా కింద చేసి పెట్టాల్సి వస్తుందేమో. వద్దంటే బాధపడుతుంది. కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకుంటుంది. మాటిమాటికీ తన పరిస్థితిని ఎత్తి చెప్పుకుని, అందుకే చిన్నచూపు చూస్తున్నానంటుంది. ఇలాంటి వాళ్ళతో వేగడం కష్టమే.

ఒకసారి ముసలావిడతోనే అన్నాను—"పొద్దుట్నుంచి అలా ఎడతెరిపి లేకుండా యేదో ఒకపని చేస్తూనే వుంటుంది. కాస్త తన ఆరోగ్యం గురించి చూసుకోమనండి, విశ్రాంతి లేకపోతే ఎలా" అని.

"నేనూ ఆ విషయమే మాట్లాడుదామనుకుంటున్నాను నాయనా. వొంట్లో యేమాత్రం రక్తంలేదు. ఒకసారి డాక్టరుకి చూపిస్తే మంచిది" అంది.

డాక్టరుదగ్గరికి తీసుకెళ్తానంటే వచ్చిందికాదు. ఎంతచెప్పినా వినిపించుకోలేదు. పెడచెవిని పెట్టేసింది. చివరకు డాక్టరును యింటికే తీసుకొచ్చాను. ఆవిడ వెళ్ళిపోయాక మనవరాలుని గట్టిగా కసురుకుంది ముసలావిడ. "గుట్టుగా యింట్లో పెట్టుకుని తిండిపెట్టడం చాలక ఆయనచేత యీ ఖర్చులుకూడా చేయిస్తావటే. డాక్టరమ్మ వచ్చిందంటే ఎంత ఖర్చయ్యుంటుందో ఆలోచించావా. అడ్డమైనవాళ్ళందరికిందా ఆయన ఎందుకు చేయాలి. వెధవ బెట్టూ నువ్వూనూ. బుద్ధుంటేసరి. అయినా ఆ బుద్దేవుంటే ఈ వ్యవహారం యింతదూరం ఎందుకొస్తుందీ."

సావేరి యేడుస్తున్నట్టుంది, ముసలావిడ మళ్ళీ కసురుకోవడం వినిపించింది.

ఆమె అలా కసురుకోవడం నాకేం నచ్చలేదు. నడవాలోకి వచ్చినప్పుడు ఆవిడ్ని పిలిచి అన్నాను—

"కోప్పడకండి. అసలే ఆమె మనసేం బావుండలేదు. ఏమన్నా ప్రతీదీ తన పరిస్థితికి అన్వయించుకుని మరీ బాధ పడుతుంది. మనమే ఎగతాళిచేస్తే

వరాయివాళ్ళకి మరీ లోకువ. అయినా ఇందులో ఎగతాళి చెయ్యాల్సినదీ యేముంది. రేపొద్దున్న దశావతారం ట్రయినింగ్ పూర్తిచేసుకొస్తే అన్నీ వాటంతటవే చక్కబడిపోతాయి."

ఆమె వయసులో మూడోవంతు లేదు నాకు. ఆమెకు నేను బోధచేస్తున్నా నేమిటని ఆశ్చర్యపోతున్నదో యేమో నా ముఖంలోకి చూసి "ఆ....ఆ....వచ్చే వాటంగానే వుంది. అంత అభిమానం వున్నవాడే అయితే ఒక్కసారి వచ్చి వెళ్ళకపోయేవాడా. ఇక్కడికి మేం వచ్చి మూడు నెలలు అవుతోందికదా. ఒకసారి వచ్చి వెళ్ళమని పదుత్తరాలు రాసినా వచ్చాడూ. పదిహేను పైసల కవరు మాత్రం రాశాడు. ట్రయినింగట, రావడానికి వీలుండదట. ఎప్పుడో వీలుచూసుకుని వస్తాడట. నిజంగా అభిమానమే వున్నవాడు, అమ్మాయి యిలాంటి పరిస్థితుల్లో వుందంటే నిమ్మకు నీరెత్తినట్టు వూరుకుంటాడా."

అయితే దశావతారం ఉత్తరాలు కూడా సరిగా రాయడం లేదన్నమాట! సావేరి ఎప్పుడూ చెప్పనేలేదే. పైపెచ్చు అతని దగ్గర్నుంచి ఉత్తరాలు వస్తున్నాయా అని అడిగితే ఊఁ అనికూడా అంది. పాపం! సావేరి మోస పోయినట్టుంది.

ఆఫీసుకు వెళ్ళానన్న మాటేగాని యిదే ఆలోచన. సాయంకాలం ఆఫీసు నించి వొస్తూ తిన్నగా యింటికి రావాలనిపించలేదు. కాస్సేపు పార్కులో కూచోవాలనిపించింది. మంచి హోటల్ కి వెళ్ళి స్వీట్సు తినాలనిపించింది.

ఊళ్ళోకంతటికీ పెద్ద హోటల్లోకివెళ్ళి, ఓ అర్ధగంట పార్కులో గడిపి వస్తూవస్తూ బజారుకువెళ్ళి బుట్టెడు పళ్ళు కొనుక్కుని వచ్చాను.

"ఇన్నిపళ్ళా! నీకేంమతిపోయిందా, ఇవన్నీ తినమనే తెచ్చావా" అంది సావేరి.

నిజమే. చాలా పళ్ళున్నాయి, ఏమిటో....కొనెయ్యాలనిపించి కొనేశాను. ఆలోచించనేలేదు.

"పోనీ తిన్నన్నితిని మిగతావి వొదిలెయ్. అయినా ఈ ద్రాక్షపళ్ళు వున్నాయి చూడూ....ఇలా మాట్లాడుతూ మాట్లాడుతూ కాలక్షేపంగా ఒకటొకటీ తినేసెయ్యొచ్చు" వాటిలోంచి ఓ అరడజను తెంచి గాలిలోకి ఎగరేసి, నోటితో

అందుకొంటుంటే విచిత్రంగా చూస్తూ వుండిపోయింది సావేరి. చిన్నప్పుడు బఠాణీలు, వేరుశనక్కాయ గింజలూ యిలా ఎగరేసి అందుకోవడం అప్పుడే మర్చిపోయిందేమో!

"ఇవ్వాళ చాలా హుషారుగా వున్నావే, ఏమిటి విశేషం!" అంది.

హుషారా....వుండే వుండొచ్చు. ఏ విశేషంలేందే యింత హుషారు ఎక్కడిది. వుంది. కాని——ఎలా చెప్పను.

"ఇదిగో....నువ్విలా ఖర్చుపెట్టడానికి వీల్లేదు. నీచేత ఖర్చు పెట్టించడానికా మేం వచ్చింది. నీ యింట్లో వుండనిచ్చావు. అమాత్రం చాలు" అంది సావేరి. లోపలికెళ్ళి ఓ కాగితంసంచి పట్టుకొచ్చి యిచ్చి "ఇదివుంచు. ఇందులో డబ్బుంది, మందులకి దీంట్లోంచి ఖర్చు చెయ్యి, నీ చేతిడబ్బు ఎంతకని పెడ్తావ్. మేం వచ్చిందగ్గర్నుంచి సరిగా యింటికి కూడా నువ్వు డబ్బు పంపిస్తున్నట్టులేదు" అంది. పుచ్చుకోనంటే వూరుకుందికాదు. డ్రాయరుతీసి లోపలపెట్టేసి వెళ్ళిపోయింది.

ఈ వూరు వస్తున్నప్పుడు వాళ్ళమ్మ తాలూకు వస్తువొకటి ముసలావిడ దగ్గరవుంటే అమ్మించేసి డబ్బు పట్టుకొచ్చినట్టు లోగడ చెప్పింది. ఇందులో నించే నెలనెలా రెండోతారీఖున యింటికి ఓ వందో డెబ్బయ్యో మనియార్డరు చేస్తోంది. మొత్తంమీద తెలివైనదే. మంచి పకడ్బందీగా అన్ని ఏర్పాట్లూ చేసుకుంటోంది! కాని, యింత తెలివైనదీ ఎలా యీ గోతిలో పడిందో అర్థంకాదు. ఇప్పటికీ దశావతారాన్ని నమ్ముతోంది! అదే చిత్రం!!

ఆ తర్వాత ఒకసారి ఎప్పుడో దశావతారంనించి ఉత్తరం ఒకటి వచ్చినట్టు చెప్పింది సావేరి. ఏంరాశాడో అడగలేదు నేను. ఏంరాసినా అతనిమీద నాకు ఏమాత్రం నమ్మకంలేదు. ముసలావిడ వూహించింది అబద్ధమేంకాదు. అంత అభిమానం వున్నవాడు ఏదోవిధంగా వీలుచూసుకుని రాకుండా వుంటాడా?

నెలలు దగ్గరపడేకొద్దీ ముసలావికి కంగారు ఎక్కువయ్యింది. డాక్టరు టానిక్కులవీ వాడమని రాసిస్తే వాడుతోంది. రెండు వారాలకు ఒకసారి

డాక్టరువచ్చి వెళ్తోంది. డెలివరీ అప్పుడు ఆవిడ ప్రయివేటు నర్సింగ్‌హోంలోనే చేర్పించాను.

మధ్యాహ్నం ఆఫీసుకు ఫోను వచ్చింది – ఆడపిల్లట. కంగ్రాచ్యులేషన్స్ చెప్పింది డాక్టరు. నాకు కంగ్రాచ్యులేషన్స్ చెప్పడంలో ఆమె తప్పేంలేదు. ఏమైనావుంటే అది నాదే.

దశావతారానికి టెలిగ్రాం ఇచ్చాను. ఉత్తరం కూడా రాశాను. సమాధానం వచ్చింది. ఈ వార్త సంతోషాన్ని కలిగించిందట. మరో నెలరోజుల్లో ట్రెయినింగ్ పూర్తయిపోతుందట. ఆ తర్వాత పోస్టింగ్స్ బహుశా హైదరాబాదు లోనే యివ్వచ్చుట. ఏకంగా అప్పుడే వస్తానని రాశాడు. ఈ విషయం సావేరికి చెప్తే ఏడ్చింది. అప్పటికి, ఆమెను ఇంటికి తీసుకొచ్చేశాను.

ఖర్చు బాగానే అయ్యింది. సావేరి యిచ్చినదాంట్లో నెలనెలా వాళ్ళింటికి పంపేయగా చివరికి ఏమీ మిగలలేదు. ఎస్.బి. లోంచి కొంత తీయాల్సి వచ్చింది. డెలివరీ తర్వాత సావేరి కోలుకోవడానికి కూడా బాగానే ఖర్చయ్యింది. "నీ ఋణం వుంచుకోను. ఎప్పటికైనా తీర్చేస్తాను" అని అంటుండేది. అస్తమానమూ యిదేమాట. లేదా కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకోవడం.

దశావతారానికి మూడో నాలుగో ఉత్తరాలుకూడా రాసింది సావేరి. పెద్దపెద్ద ఉత్తరాలే. పోస్టుచేయమని నాచేతికి యిచ్చేది. కవర్లు లావుగా అనిపించేవి. వాటికి సమాధానం రాసుంటాడనుకోను. రాసుంటే సావేరో, వాళ్ళమ్మమ్మో చెప్పుండేవారు.

నెలా పదిహేను రోజులకి చివరికి ఓ ఉత్తరం వచ్చింది. ఉత్తరం పెద్దదే. అసలు సారాంశం మాత్రం చాలా చిన్నది. హైదరాబాదుకి పోస్టింగ్స్ యిస్తారనుకుంటే తీసుకెళ్ళి విశాఖలో పడేశారట. ఇక్కడకు వచ్చివెళ్ళడానికి టైములేకపోతే నేరుగా నాగపూర్ రూట్‌లో విశాఖ వెళ్ళిపోయాడట. తీరా ఛార్జి తీసుకునేసరికి సెంట్రల్ మినిస్టర్ టూర్ ఒకటి వచ్చిపడిందట ఆ హడావుడి అయిపోతే సెలవుపెట్టేసి వస్తానన్నాడు.

మొత్తంమీద సావేరిని మాత్రం ఫూల్‌ని చేస్తున్నాడు. తెలివైనవాడే. ఎంత తెలివైనవాడు కాకపోతే సావేరిలాటిదాన్ని బుట్టలో వేసుకోగలిగాడు! విచిత్ర

మేమంటే, దశావతారం నాటకం ఆడుతున్నాడని యింత స్పష్టంగా తెలుస్తున్నా యింకా ఆమెకు ఆశ చావలేదు. పాపం! నిజంగా అతను వస్తాడనే నమ్ముతోంది! పిచ్చిపిల్ల!!

ఓరోజు సాయంకాలం ఆఫీసునించి వచ్చి పాపదగ్గర కూచుని ఆడిస్తున్నాను. మరీ చిన్నపిల్లల్ని ఎత్తుకోవడం యిబ్బందే. ఇప్పుడిప్పుడే అలవాటవుతోంది. ఎత్తుకోబోతే "బట్టలు పాడుచేస్తుందేమో ఉండు. రబ్బరుగుడ్డ వేస్తాను" అంటూ రబ్బరుషీటు తెచ్చివేసింది సావేరి. చాలా సేపు పక్కనే నుంచుంది. విశేషమేదో వుండివుంటుందని అనిపించింది నాకు. తలెత్తిచూస్తే—

"రేపు సోమవారంకాక ఆ పై సోమవారం వెళ్ళిపోదామనుకుంటున్నాను. ముందుగా రిజర్వు చేయించుకోవాలి కదా. అదీకాక నువ్వే సర్దుబాటు చేయాల్సి వుంటుంది. ఓ నూటయాభై అప్పుగా యివ్వు, బతికుంటే ఎప్పటికైనా నీ ఋణం తీర్చుకుంటాను" అంది.

ముసలావిడ కూడా వచ్చింది. "అవున్నాయనా. ఇప్పటికే నీకు చాలా ఋణపడిపోయాం. ఆపదలో దేవుడిలాగ ఆదుకున్నావ్. నిన్నింకా యిబ్బంది పెట్టడం యిష్టంలేదు" అంది.

దగ్గర్లోనే ఎప్పుడో ఒకప్పుడు సావేరి తన ప్రయాణం సంగతి చల్లగా చెవిని వేస్తుందని అనుకుంటూనే వున్నాను. ఆ వార్త వినడానికి సిద్ధంగానేవున్నా, తీరా విన్నతర్వాత మనసు బాధతో మెలికలు తిరిగిపోయింది. ఇంతకాలంగా ఆమె నా కింద సేవలుచేసీ, నేను ఆమెకింద చేసీ యిప్పుడిలా ఎవరికి ఎవరూ ఏమీ కానట్టు విడిపోవాలంటే బాధపడకుండా వుండలేకపోయాను.

"రమ్మని రాశాడా!" అని అడిగాను.

"లేదు. మేమే వెళ్దాం అనుకుంటున్నాం" అంది ముసలావిడ.

"ఎలాగూ అతను వస్తున్నానన్నాడుకదా. మరో నెలరోజులు చూసి ఆ తర్వాత వెళ్ళుదురుగాని" అన్నాను.

కాని సావేరి ఒప్పుకోలేదు. వెళ్ళితీరాలని పట్టుపట్టింది. ఒకవేళ నా దగ్గర డబ్బులేకపోతే తన చేతిగాజు ఒకటి అమ్మేస్తానంది.

ఆమెను ఆపడం నాకు చేతకాలేదు. ఆమెకింద యింత ఖర్చుపెట్టినా, యింత సేవచేసినా కొంత స్వార్థంతోనే చేశాను. కాని యిప్పుడు ఆమెను వెళ్ళొద్దని ఆపడంలో నా స్వార్థం ఏమీలేదు. తీరా అక్కడికి వెళ్ళాక దశావతారం ఆమెను తిరస్కరిస్తే? ఎక్కడికి వెళ్ళగలుగుతుంది? కూడా చిన్నపిల్ల ఒకర్తి. ఎక్కడికి వెళ్ళాలన్నా, ఏం చేయాలన్నా వీల్లేని పరిస్థితి.

ఆఖరిసారిగా స్టేషనుకు బయలుదేరే ముందుకూడా చెప్పాను. ఆమె ఎలాంటి చిక్కుల్ని ఎదుర్కోవలసి వస్తుందో వివరించాను.

"నీదంతా వట్టి భ్రమ. అతను అలాంటివాడేంకాడు. అతన్ని గురించి నీకు పూర్తిగా తేలీదులే" అంది. ఆమాట ఆమె మనస్ఫూర్తిగా అన్నదికాదు. అంత ధైర్యం వున్నది మాటిమాటికీ ఎందుకు కన్నీళ్ళు పెట్టుకున్నట్టు?

"దశావతారం మంచివాడే, కాదనను. కాని పరిస్థితులకు జడిసి ఒకవేళ అతను నిన్ను వదుల్చుకోవాలని ప్రయత్నిస్తే?"

"నువ్వేం భయపడనక్కర్లేదు—నేను ఆత్మహత్యలాంటి యే అఘాయిత్యానికీ పూనుకోను. అంత పిరికిదాన్నేంకాను. ఇదేమిటి! నువ్వు యివ్వాళ యింత చిత్రంగా ఆలోచిస్తున్నావ్"

"ఏమీలేదుగానీ ఓ విషయం జ్ఞాపకం పెట్టుకుంటావా?"

"ఏమిటది?"

"ఒకవేళ అక్కడ నువ్వేమైనా చిక్కుల్లో పడితే ఇక్కడికి వచ్చేసెయ్యి. నేనున్నాను."

"ఎందుకూ, ఆశ్రయమిస్తావా?" అంది సావేరి నవ్వుతూ.

"కాదు, పెళ్ళిచేసుకుంటాను."

ఆశ్చర్యంగా చూసింది సావేరి.

"దశావతారం నిన్ను తిరస్కరించాలని నేను కోరుకోవడంలేదు. ఒకవేళ తిరస్కరించడమేగాని జరిగితే యిక్కడ నేనున్నాను—మర్చిపోవద్దు."

ఆమె ఏమీ మాట్లాడలేదు. మౌనంగా అక్కడ్నించి కదిలి వెళ్ళిపోయింది.

రైలుకి టైమయ్యిందంటే వెళ్ళి టాంగా పట్టుకొచ్చాను. స్టేషనుకి వెళ్ళాం. దారిపొడుగునా, స్టేషన్లోనూ నా మంచితనాన్ని ముసలావిడ పొగుడుతూనే వుంది. సావేరి మాత్రం మాట్లాడకుండా మౌనంగా కిటికీలోంచి చూస్తూ ఆలోచిస్తూ వుండిపోయింది. బండి కదిలింది. వెళ్ళొస్తానన్నట్టు తలాడించింది సావేరి. ఆమె కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి. దీనంగా కిటికీలోంచి చూస్తోంది.

"నేను చెప్పిన విషయం మర్చిపోవుకదూ. వచ్చేముందు వుత్తరంరాయి, స్టేషనుకొస్తాను."

ఆమె యింకా అలాగే చూస్తోంది. అలా చూస్తూనే చూపునించి తప్పుకుని దాటిపోయింది.

ఇంటికొచ్చాను. నేనెంత వంటరివాడ్నో నాకిప్పుడు తెలిసొచ్చింది. నా చుట్టూ మహా సరస్సులాగ వంటరితనం. ఎటు కదలినా బురద బురదగా అంటుకుంటున్న జ్ఞాపకాలు. ఇల్లంతా నిశ్శబ్దంగా నిద్రపోతున్నట్టు వుంది. రాత్రంతా ఆలోచనలే. కంటిమీద రెప్పవాలలేదు.

పొద్దుట్నుంచి మళ్ళీ నా పని నేను చేసుకోవాలంటే బాధగానే వుంది. మొదట్లో నా పని నేను చేసుకునేవాడ్ని. సావేరి వచ్చి యితరుల మీద ఆధార పడడం నేర్పింది.

మళ్ళీ హోటలు తిండే గతయ్యింది నాకు. ఉన్న ఆ ఒక్కగానొక్క సౌతిండియన్ హోటల్‌నించి ఏం వస్తే అది తినకతప్పదుకదా. కేరియరు అంతకుముందు ఓ ముసల్డి తెస్తుండేది. సావేరి వాళ్ళు వచ్చినప్పుడు మాన్పించేశాను. ఇప్పుడు మళ్ళీ ఆమెనే తెమ్మన్నాను. ముసల్ది ఆశ్చర్యంగా చూసింది. వాళ్ళు వూరెళ్ళిపోయారని చెప్పాను. ఇంకా ఎంతమందికి సమాధానం చెప్పుకోవాలో? ఎంతమంది ఎదుట భంగపడాలో? మరింకెంతమందితో అపహాస్యానికి గురికావాలో?

సావేరి వెళ్ళిన మూడోరోజునించే ఉత్తరం గురించి ఎదురుచూస్తున్నాను. ఇంకా ఆశ యింకిపోలేదు. ఎక్కడో పల్చగా, తడితడిగా నన్ను అంటిపెట్టుకొనే వుంది. సావేరినించి నేను నేర్చుకున్నవాటిలో మరొకటి — నిరీక్షణ. చిన్నప్పుడు అర్థాలు నేర్చుకున్నాను. పెద్దయ్యాక నిరీక్షించడం నేర్చుకున్నాను.

శనివారం ఒకపూటే ఆఫీసు. ఇవ్వాళైనా యింటికొచ్చేసరికి సావేరి దగ్గర్నుంచి ఉత్తరం వచ్చివుంటుందని హడావిడిగా ఆటోలో వచ్చాను. తలుపు తీస్తే లోపల ఏ వుత్తరాలూ లేవు. మానియార్డరు రసీదు మాత్రం వుంది. ఇంటికి పంపిన మనియార్డరు తాలూకు ఎకనాలెడ్జిమెంట్ రసీదు అది.

కేరియర్ వస్తే భోంచేస్తున్నాను. ఇప్పుడిప్పుడే హోటల్ తిండి అలవాటవుతోంది. సావేరివాళ్ళు వెళ్ళిపోయిన తర్వాత మూడు రోజులవరకూ సరిగా భోజనమే చేయలేదు.

బయట పోస్ట్‌మేన్ పిలుపు.

కేరియర్ తెచ్చే ముసల్ది హడావుడిగా టెలిగ్రాం పట్టుకొచ్చింది. సావేరి దగ్గర్నుంచేనేమో. ఆ ఆతృతలో ఎంగిలిచెయ్యి కడుక్కున్నానో లేదో తెలీదు. సంతకంపెట్టి పోస్టుమేన్‌ను పంపించేసి టెలిగ్రాం విప్పాను.

అవును, సావేరి దగ్గర్నుంచే!

ముసల్ది ఆతృతగా చూస్తోంది. కాదుమరీ! టెలిగ్రాం అంటే ఎవరికైనా కంగారే.

పాపం ఆ ముసల్దాన్ని చూస్తే జాలేస్తోంది. బీదది. ఎవరూ లేరు. ఆమెతో ఎల్లుండినించి కేరియర్ తేనక్కర్లేదని చెప్పాలంటే నాకు నోరు రావడంలేదు.

(1970)

★